

ANTIBIOTIKLARDAN HADDAN TASHQARI FOYDALANISH VA REZISTENTLIK MUAMMOSI

Ilmiy rahbar: Yaqubova Farida Temurovna

Tibbiyot kafedra dotsenti

Alfraganus universiteti 2-bosqich talabasi

Qurbonova Joziba Faxriddin qizi

Annotatsiya: Ushbu maqolada antibiotiklardan ortiqcha foydalanish oqibatlari va natijada shakllanayotgan mikroblar rezistentligi masalasi yoritiladi. Antibiotiklarning noto'g'ri qo'llanishi, o'z-o'zini davolash, veterinariya va qishloq xo'jaligida keng ishlatilishi global sog'liqni saqlash tizimi uchun jiddiy xavf tug'dirayotgani tahlil qilinadi. Shuningdek, xalqaro tashkilotlar tavsiyalari, ilmiy izlanishlar va muammoga qarshi kurash strategiyalari ham keltiriladi.

Kalit so'zlar: antibiotiklar, rezistentlik, mikroorganizmlar, infeksiya, sog'liqni saqlash, dori-darmon.

Annotation: This article highlights the consequences of excessive use of antibiotics and the growing problem of microbial resistance. It analyzes how the misuse of antibiotics, self-medication, and their widespread application in veterinary medicine and agriculture pose a serious threat to the global healthcare system. In addition, the article presents the recommendations of international organizations, scientific research findings, and strategies to combat this problem.

Keywords: antibiotics, resistance, microorganisms, infection, healthcare, pharmaceuticals.

Аннотация: В данной статье освещаются последствия чрезмерного использования антибиотиков и проблема формирования устойчивости микроорганизмов. Анализируется, как неправильное применение антибиотиков, самолечение, а также их широкое использование в ветеринарии и сельском хозяйстве создают серьезную угрозу для мировой системы здравоохранения. Кроме того, приводятся рекомендации международных организаций, результаты научных исследований и стратегии борьбы с данной проблемой.

Ключевые слова: антибиотики, резистентность, микроорганизмы, инфекция, здравоохранение, лекарственные средства.

Antibiotiklar zamonaviy tibbiyotning eng muhim kashfiyotlaridan biri bo'lib, ular insoniyat tarixida millionlab odamlarning hayotini saqlab qolishda hal qiluvchi rol o'ynadi. Ammo oxirgi o'n yilliklarda antibiotiklardan haddan tashqari va nazoratsiz foydalanish natijasida ularga chidamli mikroorganizmlar — rezistent shtammlar tez sur'atlarda shakllanmoqda. Bu esa sog'liqni saqlash tizimi uchun jiddiy global

muammoga aylanib bormoqda. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti (JSST) antibiotiklarga rezistentlikni XXI asrning eng xavfli sog'liq tahdidlaridan biri sifatida e'tirof etadi¹.

Antibiotiklarning ortiqcha qo'llanilishiga bir nechta omillar sabab bo'ladi. Birinchidan, ko'plab bemorlar shifokor bilan maslahatlashmasdan o'z-o'zini davolash maqsadida antibiotiklarni ishlatadilar. Ayrim hollarda ular virusli infeksiyalar, masalan, gripp yoki o'tkir respirator virusli infeksiyalarda ham antibiotiklarni qabul qiladilar, holbuki bunday kasalliklarda antibiotiklar mutlaqo samarali emas². Ikkinchidan, shifokorlarning o'zi ham ba'zida profilaktika yoki bemor talabiga binoan antibiotiklarni noto'g'ri buyurishi kuzatiladi. Uchinchi sabab esa chorvachilik va qishloq xo'jaligida antibiotiklarning keng qo'llanishi bilan bog'liq. Hayvonlarni tezroq o'sishi, infeksiyalardan saqlanishi yoki kasalliklarning oldini olish maqsadida turli preparatlar ishlatiladi va bu mikroblarning inson organizmiga ham o'tadigan chidamli shakllarini yuzaga keltiradi³. Bundan tashqari, ko'plab mamlakatlarda farmatsevtik nazorat yetarli darajada kuchli emasligi sababli antibiotiklarning dorixonalarda retseptsiz sotilishi keng tarqalgan. Rezistentlik mikroblarning tabiiy moslashuvchanlik xususiyatidan kelib chiqadi. Ular turli genetik mutatsiyalar orqali yoki boshqa mikroorganizmlardan genlarni olib, antibiotiklarga chidamli bo'lib qolishi mumkin. Natijada ilgari samarali bo'lgan dori vositalari endilikda ta'sir qilmay qoladi. Bu ayniqsa ko'p dori vositalariga chidamli (MDR) bakteriyalar, masalan, *Klebsiella pneumoniae*, *Mycobacterium tuberculosis* va *Staphylococcus aureus* shtammlarida yaqqol ko'zga tashlanmoqda⁴. Eng xavfli jihati shundaki, yangi preparatlar ishlab chiqish sur'ati mikroblarning rezistentlik darajasidan ortda qolmoqda. Dunyo miqyosida antibiotiklarga rezistentlik oqibatlari tobora xavfli tus olmoqda. JSST ma'lumotlariga ko'ra, agar vaziyat nazorat qilinmasa, 2050-yilga borib rezistent mikroblar sababli har yili 10 milliondan ortiq odamning hayotiga zomin bo'lishi mumkin⁵. Bu nafaqat sog'liqni saqlash tizimi uchun, balki butun iqtisodiyot uchun ham og'ir yukdir. Sababi, bunday kasalliklarda davolanish muddati uzayadi, dori-darmon va tibbiy xizmat xarajatlari ortadi, mehnatga layoqatlilik pasayadi. Shuningdek, jarrohlik amaliyotlari, transplantatsiya yoki kimyoterapiya kabi zamonaviy tibbiy yondashuvlar xavf ostida qoladi.

Rezistentlik muammosini hal qilish uchun kompleks choralar zarur. Avvalo, antibiotiklarni oqilona qo'llash bo'yicha qat'iy qoidalar ishlab chiqilishi va ularning ijrosini ta'minlash muhimdir. Bemorlar antibiotiklarni faqat shifokor tavsiyasi asosida

¹ World Health Organization. Antimicrobial resistance. Geneva: WHO, 2020.

² Ventola, C. L. "The antibiotic resistance crisis: part 1: causes and threats." *P & T* 40.4 (2015): 277-283.

³ Marshall, B. M., & Levy, S. B. "Food animals and antimicrobials: impacts on human health." *Clinical Microbiology Reviews* 24.4 (2011): 718-733.

⁴ Davies, J., & Davies, D. "Origins and evolution of antibiotic resistance." *Microbiology and Molecular Biology Reviews* 74.3 (2010): 417-433.

⁵ O'Neill, J. Tackling drug-resistant infections globally: final report and recommendations. London: Review on Antimicrobial Resistance, 2016.

va belgilangan dozada qabul qilishlari kerak. Shifokorlar esa antimikrobiyal nazorat dasturlariga amal qilishlari, bemorga dori buyurishda qat'iy mezonlardan chetga chiqmasliklari lozim. Aholi o'rtasida keng qamrovli ma'rifiy kampaniyalar o'tkazish orqali odamlarni antibiotiklarning noto'g'ri qo'llanilishidan kelib chiqadigan xavflardan xabardor qilish ham zarurdir. Bundan tashqari, vaksinalar orqali infeksiyon kasalliklarning oldini olish antibiotiklarga bo'lgan ehtiyojni kamaytiradi. Shu bilan birga, yangi antibiotiklar va alternativ davolash usullarini, jumladan bakteriofaglar, probiotiklar va immunoterapiyalarni ishlab chiqish bo'yicha ilmiy izlanishlarni kengaytirish dolzarb masaladir. Davlatlararo hamkorlik ham bu jarayonda alohida ahamiyatga ega, chunki rezistent mikroblar chegarani tan olmaydi. Xulosa qilib aytganda, antibiotiklardan haddan tashqari foydalanish va rezistentlik muammosi insoniyat uchun jiddiy global xavfdir. Antibiotiklar o'tgan asrning eng buyuk tibbiy yutuqlaridan biri bo'lsa-da, ularning noto'g'ri va ortiqcha ishlatilishi bu yutuqni xavf ostiga qo'yimoqda. Ushbu jarayonni nazorat qilish uchun davlat siyosati, sog'liqni saqlash tizimi, ilmiy tadqiqotlar va jamiyatning mas'uliyatli munosabati uyg'unlashgan holda ishlashi kerak. Faqatgina bunday yondashuvgina antibiotiklarning kelajak avlodlar uchun samarali qolishini ta'minlay oladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. World Health Organization. Antimicrobial resistance. Geneva: WHO, 2020.
2. Ventola, C. L. "The antibiotic resistance crisis: part 1: causes and threats." P & T 40.4 (2015): 277-283.
3. Marshall, B. M., & Levy, S. B. "Food animals and antimicrobials: impacts on human health." Clinical Microbiology Reviews 24.4 (2011): 718-733.
4. Davies, J., & Davies, D. "Origins and evolution of antibiotic resistance." Microbiology and Molecular Biology Reviews 74.3 (2010): 417-433.
5. O'Neill, J. Tackling drug-resistant infections globally: final report and recommendations. London: Review on Antimicrobial Resistance, 2016.